

ЖЫВІ, НАРОД СВАБОДАНАЕ КРАІНЫ!
КВІТНЕЙ ТЫ, БЕЛАРУСКАЯ ЗЯМЛЯ!
НАМ ЛЕНІНЫМ ПАКАЗАНЫ ПУЦІНЫ
І ЗОРАМІ АСВЕТАЛЕНА КРАМЛЯ.

Якуб КОПАС

ПРАЛЕТАРЫІ УСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Дзітлараттура і Мастацтва

№ 102 (2268)

ПЯТНІЦА

27 снежня 1968 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНнікаў БССР

БССР КПБ — 50

Яраслаў СМЕЛЯКОЎ

ТЫ У СЭРЦЫ МАІМ

Вы радны мне, і я ганаруся,
што вы сілу далі мне ў палёт,
Беларусы, мае беларусы,
Працавіты, вясёлы народ.

На радзіме, у песніннай краі,
Хай зусім я не апамажы,
Ды цэбе не па кніжках пазнаў я,
Не па фільмах цэбе палюбіў.

Хоць мяне ўжо ад вясёлі роднай
Аддзяляюць, як вечнасць, гады,
Я на лад беларускі заўсёды
І сягоня кажу «Гарады».

Што ж, хай мярка гунаць мае
Словы.

Калі ж ворага мушу страчаць,
Дык у момант адзін мая мова,
Нібы сталь, можа цвёрдаю
Стаяць.

Пераклад Кастуся Цяпкі.

ЛАЎРЭАТЫ ПРЭМІЙ ЛЕНІНСКАГА КАМСАМОЛА БЕЛАРУСІ

Азначаныя вялікі ўклад у камуністычнае выхаванне моладзі, заслугі перад Ленінскім камсамолам, у сувязі з 50-годдзем БССР і Кампартыі Беларусі, 50-годдзем ВЛКСМ бюро ЦК ЛКСМ Беларусі паставіла прысудзіць прэміі Ленінскага камсамола Беларусі за лепшыя творы літаратуры і мастацтва пра камсамол і моладзь.

Кудашову Аркадзю Аляксандравічу — народнаму паэту Беларусі — за пазмы і вершы «Песня аб слаўным паходзе», «Грозная пушча», «Толькі ўперад», «Камуністы», «Камсамольскі білет», «Ліст з палову», «Балада аб чатырох заможніках».

Голубу Льву Уладзіміравічу — кінарэжысёру — за кінафільмы «Мікола-паравоз», «Дзеці партызанаў», «Дзяўчынка шукае бацьку», «Вуліца малодшага сына», «Анюціна дарога», Губаровічу Канстанціну Леянавічу — драматургу, аўтару сцэнарыяў фільмаў «Дзяўчынка шукае бацьку», «Анюціна дарога».

Данчыгу Маю Вульфавічу — мастаку — за серыю жывапісных палотнаў «Насельцы», «Я ведаю, горад будзе Салігорск», «Гудзе зямля Салігорская», «У заводскай сталовыні», «Сонечны дзень».

Жаночай групе Дзяржаўнага народнага хору БССР, мастакам кіраўніку Дзяржаўнага народнага хору БССР Цітовічу Геннадзі Іванавічу.

Народнаму агітатэру «Усмешка» Палаца культуры Маргіеўскага завода штурмана валакна імя В. В. Куйбішова.

ПАМЯТНЫЯ СЦЯГІ— НА ВЕЧНАЕ ЗАХАВАННЕ

Гэты дзень наогул застанецца ў памяці арганізацыі і ўсіх работнікаў Беларускага дзяржаўнага саюза Працоўнага Чырвонага Сцяга акадэмічнага тэатра імя Я. Купалы. Увесь калектыў тэатра зрабуўся на ўрачысты сход, прысвечаны ўрачысна памятнага сцяга ЦК КПБ, Прэзідыума Вярхоўнага Савета, Савета Міністраў БССР і Беларускай сацыялістычнай дзяржавы.

Міністр культуры БССР М. Мішчанка сардэчна павітаваў калектыў тэатра з высокай юбілейнай ўзнагародай і ўручыў памятнае знамя ЦССР Л. Рахленка горада падзякаваў партыі і ўраду за высокую ўзнагароду.

Напярэдадні залатога юбілею рэспублікі і Кампартыі Беларусі памятнае знамя ЦК КПБ Прэзідыума Вярхоўнага Савета, Савета Міністраў БССР і Беларускай сацыялістычнай дзяржавы ўручыў такім жа калектывам ўрачыстым бібліятэкі БССР імя У. І. Леніна, Жлобінскай фабрыкі мастацкай інжынерства, Гомельскай фабрыкі «Палесдраў» і кінатэатра імя М. І. Калініна г.р. Гомеля.

Мабыць, ніколі яшчэ Мінск не быў такім светлым, па-веснаму маладым і прыгожым, мабыць, ні разу яшчэ не апракаў ён такіх святочных убораў, не сячыўся так ярка разнакалернымі агнямі ілюмінацый, не палыміў такой зыркай чырванню сцягоў і транспарантаў, як у гэтыя зімовыя дні. Мабыць, ніколі яшчэ не прымалі такога ўрачыста-святочнага, як у гэтыя дні, выгляду Віцебск і Брэст, Гродна, Гомель і Магілёў, не ззялі так молада агні старажытных Полацка і Пінска, Навагрудка і Крычава, не цешылі вочна сваёй дзіцячай чысцінёй і юначым задорам Салігорск і Наваполацк, Жодзіна і Светлагорск.

Уся наша родная Беларусь — ад яе слаўнай сталіцы Мінска да самай маленкай вёсачкі і пасёлка — у вясёлкавым пераліве фарбаў, у радасным перазоне песні: на беларускую зямлю прыходзіць вялікае ўсенароднае святаядзісяцігоддзе БССР і Камуністычнай партыі рэспублікі.

Так, гяцдэсяці гадоў назад нарадзілася, азараная Вялікім Кастрычнікам, саргэтай нягасімым сонцам ланініскіх ідэй, Беларускай Сацыялістычнай Рэспубліка. У шчасці, багаці, моцы і славе страчае яна свой залаты юбілей, сілікае на свята сваіх смяоў і дачок, сардэчна запрашае ў госці сваіх савецкіх сясацёр, верных і шчырых сяброў. Запрашае, каб падзяліцца сваёй радасцю, паказаць, якая яна, Беларусь, і якія яе людзі сёння, на парозе другога пўстагоддзя, каб пахваліцца самым найбольшым за пяцідзесяці савецкіх гадоў.

А паказаць — ёсць што, пахваліцца — таксама ёсць чым!

Аўтамабілі, трактары, матацыклы, разнастайныя станкі, электрона-вылічальныя машыны, тэлевізары, халадзільнікі, гадзіннікі, фотаапараты... Нафта і калійная соль... Тканыні і абутак... Заводы і электрастанцыі... Новыя гарады і пасёлкі... Школы, тэхнікумы, інстытуты, універсітэты, Акадэмія навук... Клубы і палаты культуры, тэатры і канцэртныя залы, кінацэнтры і бібліятэкі, стадыёны і плаванні басейны...

Усё гэта — Беларусь. Сённяшняя, Сацыялістычная Беларусь.

Пўстагоддзя — не такі і вялікі адразак часу, калі вымяраць яго чалавечым жыццём. А якая вялікія, дзівосныя пераўтварэнні!

Пўстагоддзя назад прамысловыя аб'екты Беларусі вызначалі самотужыня майстэрні, бровары, сідлажарныя ды маласільныя цогальні. Сёння ж Сацыялістычная Беларусь выпускае металаружныя станкі, матацыклы, веласіпеды і газавыя машыны, чым выпускала іх уся дэвалюцыйная Расія. Сёння ў Беларусі нараджаюцца магутнейшыя ў краіне вольны-самазарны і спавуця на ўвесь свет трактары.

Пўстагоддзя назад восемдзесят працэнтаў насельніцтва Беларусі было непісьменным. Сёння ў рэспубліцы вучыцца кожны чацвёрты чалавек. А студэнтаў на кожную тысячу жыхароў больш, чым у Англіі, Францыі, Італіі.

Пўстагоддзя назад на тэрыторыі Беларусі былі дзве невялікія даследныя сельскагаспадарчыя станцыі. Сёння ў рэспубліцы — каля 60 навукова-даследных інстытутаў. У іх, а таксама ў вышэйшых навуковых установах працуе больш 16 тысяч навуковых супрацоўнікаў.

Пўстагоддзя назад у Беларусі на 100 жыхароў выходзіла 4 кнігі ў год. Сёння — 224, у 56 разоў больш.

Пўстагоддзя назад у Беларусі не было прафесіянальнага тэатра. Сёння іх у рэспубліцы — 11. Акрамя гэтага, у рэспубліцы працуюць дзве філармоніі, кансерваторыя, тэатральна-мастацкі інстытут, мастацкае і харэаграфічнае вучылішчы, некалькі музычных вучылішч і больш як 130 дзіцячых музычных школ.

Пўстагоддзя назад у Беларусі было каля 10 тысяч швейных, 3 тысячы цэрыяў, 113 касцёлаў, 704 сінагогі, больш 300 малітоўных дамоў і ніводнага дасупнага працоўнага культурна-асветнага ўстанова. Сёння ў рэспубліцы — больш пяці з паловай тысяч клубоў і палацаў культуры, больш 20 500 бібліятэк.

Пўстагоддзя назад на 10 тысяч жыхароў у Беларусі было менш двух урачоў. Сёння — каля 30. Па колькасці ўрачоў на 10 тысяч чалавек насельніцтва Сацыялістычнай дзяржавы такіх краін, як Францыя, ФРГ, ЗША. У рэспубліцы працуе 46 санаторыяў і 13 дамоў адпочынку...

На шляху сацыялізму наш народ змог у кароткі тэрмін паконачыць з тэхнічна-эканамічнай адсталасцю, здэвісіць сацыялістычную індустрыялізацыю, правесці калектывізацыю дэскі, ператварыць Беларусь у квітнюючую індустрыяльна-калгасную рэспубліку.

За гады Сацыялістычнай дзяржавы на змянілася не толькі аблічча Беларускай зямлі, на якой паўсталі заводы і фабрыкі, непраходныя багны балот ператварыліся ва ўраджайныя палі, выраслі сады і новыя гарады. Вырас і новы чалавек — гаспадар абноўленай зямлі, чалавек новага светапогляду — калектывіст, патрыёт, інтэрнацыяналіст.

Сацыялізм разнаволіў духоўныя сілы народа, адкрыў працоўным шырокі доступ да асветы, да набыткаў навукі і культуры. У Беларусі была ажыццёлена сапраўдны культурны рэвалюцыя. Збудзіліся да жыцця драматычныя і народнае творчай энергія і таленты. Смытых, што «адвечна спалі», становіцца вучонымі, дзяржаўнымі дзеячамі, пісьменнікамі, мастакамі, кампазітарамі.

Народ, якому стагоддзі адмаўлялі ў праве нават на ўласнае імя, развінуў крылы і з натхненнем прыступіў да развіцця сваёй культуры, літаратуры і мастацтва.

Сёння Беларускай народнае вялікую літаратуру і вялікае мастацтва. Лепшыя творы Беларускай літаратуры і мастацтва вядомыя сёння далёка за межамі рэспублікі і краіны, уважылі ў сусветную скарбонку культурных каштоўнасцяў чалавецтва.

Гэты росквіт былога «забытага бога» і людзьмі краіны стаў магчымым дзякуючы Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, якая вывела працоўных на шырокую дарогу будаўніцтва новага жыцця, вызваліла Беларускай народ ад сацыяльнага і нацыянальнага прыгнёту, прадвызначыла ўтварэнне яго нацыянальнай сацыялістычнай дзяржавы і стварыла ўмовы для свабоднага развіцця яго эканомікі, навукі і культуры.

Ля калыскі Беларускай Сацыялістычнай Рэспублікі стаў Уладзімір Ільіч Ленін, стала ланініскай партыя камуністаў.

Беларускі народ душой і сэрцам успрыняў светлыя ідэалы Кастрычніка, наўсёды паверыў у словы і справы партыі більшаўікоў. Вось чаму ён разам з юбілеем сваёй рэспублікі ўрачыста адзначае і юбілей Камуністычнай партыі Беларусі — слаўнага атрада Кампартыі Сацыялістычнага Саюза. Кампартыя Беларусі стала натхніцелем і арганізатарам выдатных перамог і здзяйсненняў нашага народа. Яна ўзначаліла стваральную дзейнасць народа ў будаўніцтве сацыялізму, выхоўвае працоўных у духу палымнага савецкага патрыятызму, пралетарскага інтэрнацыяналізму, гатоўнасці да абароны Айчыны.

Найбольш яркія старонкі гісторыі Кампартыі Беларусі напісаны ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Камуністы былі ў першых шэрагах барацьбітаў супраць фашысцкіх захопнікаў, партыя была арганізатарам і кіраўніком геранічнага ўсенароднага партызанскага руху.

У пасляваенныя гады партыя ўзначаліла барацьбу працоўных за аднаўленне разбуранай гаспадаркі. Сёння яна натхняе рабочы клас, калгаснае сялянства і інтэлігенцыю рэспублікі на выкананне велічных планаў будаўніцтва камуністычнага грамадства.

Адстаць сваю свабоду і незалежнасць, пераадолець справядлівае адсталасць і ўзняцца да вышшых у развіцці сваёй гаспадаркі, навукі, культуры і мастацтва Беларускай народ змог яшчэ і таму, што заўсёды абіраўся на падтрымку і дапамогу братніх народаў нашай краіны. Сённяшнія перамогі і здабыткі Сацыялістычнай Беларусі — лепшае сведчанне трыумфу ідэй ланініскай нацыянальнай палітыкі, палітыкі Камуністычнай партыі, якая з'явілася нароўды ў непарушым Саюзе Сацыялістычных Рэспублік...

Светлае, радаснае свята прыходзіць у Беларусь — пцідзесяцігоддзе яе сацыялістычнай дзяржавы. Яны прышлі да яго поўныя сілы, бадрасці, шчырадушнасці. Толькі пры сацыялізме Беларускай народ здобывае, уршыце, сваё доўгачаканае права «людзьмі звацца», заняць свой «пачасны пасад між народамі». У сацыялізме знаходзіць ён сваю долю, свой лёс, сваё шчасце, сваю будучыню.

Зіраючыся на нялёгі, але слаўны шлях, пройдзены радзімай, радуецца яе вялікім здабыткам і перамогам, мы з упэўненасцю глядзім уперад. Мы ведаем: наперадзе — новыя, яшчэ больш светлыя і шырокія перспектывы, заўрашні дзень роднай Беларусі будзе яшчэ больш яркім і сонечным.

І прасіяць з сэрца радкі, напісаныя да першага дзесяцігоддзя рэспублікі яе народным песняром Якубам Копасам: Былі нявольнікі і падданы, Ты вольным стаў, наш край, цяпер, Ты жыццю Кастрычнікам пазваны. Жыві ж, красы, БССР!

Малюнак І. БЯЛЕЦКАГА.

Мар'ян ДУКСА

ЛЮБЛЮ!

Душа мая
у радасным трымценні.
Другога шчасця не хачу,
цапі б
Сады твае
у марыве вясеннім
І пасекі разгалістыя ліп;
Сінела б над табою паднябессе,
Дзе шчабятанне птушак,
Гул пчалы,
Дзе льецца, льецца
калыханка-песня
І прапывае ціхае «курлы»;
Вялі б твае
у далячынь гасцінцы,

Каб вокал іх —
жыты і вербалоз,
Каб мог я штохвілінна
прычасціцца
Святлом найчыстым
ад тваіх бяроз;
Жыць на зямлі той, дзе да
рання зоры
Цярушацца
у руковую раку,
На той зямлі,
д-е прашчурава гора
Правандрава з
торбай на баку;
І бачыць сосны,
блізкія да болю,

Што безыменны абнялі
капец;
Ступаць па перамешаным
падзале,
Дзе соль і кроў,
Жалеза і свінец...
І зноў ты
зацвіла, закаласіла,
Тваіх няшчасцяў быццам
не было.
І на братэрстве,
як на дзівасіле,
Ты спапылёнае
ўзяла жытло.
І сёння, урачыстаю часінай,
Я сэрца добрым словам
акрылю.
О, Беларусь,
Ты мне дазволь, як сыну,
Сказаць табе гарачае «люблю».

А. ШЫБНЁУ, БЕЛАРУСЬ САВЕЦКАЯ
З юбілейнай мастацкай выставкі.

СА СВЯТАМ, МАЦІ!

На карце ўсёй неабсяжнай Савецкай краіны яна мне здаецца часамі зусім невялікай — ледзь не ногач на пальцы асілка. З вышыні, даступнай касмаўтаму, — маленькая плямка ў прыблізным месцы. А ў сэрцы, якое любіць: Беларусь, Беларусь — ні канца, ні краю... Ужо даўно і часта ў ўспамінаю гэта радок у дарозе каля асцяга вагона ці аўтамашыны. Задумана і самаіта шумяць меднаствольныя сосны, амаль марской хваляй б'юць у бераг азёры на поўначы нашай рэспублікі. Нарац, Студы, Асвея, Няшчэрда — сівая мінуўшчына чуюцца ў гэтых важкіх, нібыта таёмных навазах.

У цёпных, светлых на паўднёвы лад лясах і на раўнінах Палесся, ужо тым часам перагортаных працай нашых людзей у палі і лугі, а месцамі яшчэ ўсё багністых, па-ранейшаму, велічца і ціха плыве паўнаводная, чорная Прыпяць, плывучы яе дочкі — Гарынь і Піна, Славецна і Убарць... Зноў у назвах справядлівая, родная экзатыка.

На ўсходзе Беларусі, як дзве магунтыя рукі на дружку, ад нас працягнуліся на поўнач — Дзвіна і на поўдзень — Днепр, каб стаць — яна апетай Ракісам Даўгавай, а ён — шаўчэнкаўскім Дніпром. Чаго не падорыць сябрам!

А на захадзе, на кручы над быстрым Нёманам, бадыра дрылле бабуля Каложа, царква дванаццаціга стагоддзя. На узлесці Белаежскай пушчы, на палым узвышшы блізе вёска, што ў далёкім-далёкім мінулым дала назву гэтым дрымучым, забурным пясам. Яшчэ больш на поўдзень, над Бугам, узвышаюцца параненыя ў баях красанскія мурі. Наш Брэст.

Беларусь, Беларусь — ні канца і ні краю... Дарогі і сцёжкі твае абходжаны намі ў дні і ночы палітэйных вайны. Зямля твая да жудасці шчодрата паліта гарачай крывёй тваёй абаронцаў і ахвар нечуванна ў гісторыі чалавечых фашысцкага зверства. Кожны чацвёрты загінуў — так падлічаны нашы страты. Усе гарады былі разбураны. І цэлыя раёны ператварыліся ў зоны пустыні, зоны спаленай зямлі. Сотні, многія сотні нашых Лідзі і Арадураў, Гарыдаў абудавання, і самі мы кажам, і людзі кажуць, што сталі яны — наш Мінск, наш Віцебск, наш Гродно і многія іншыя — непараўнальна прыгажэйшымі, чым былі. Арыт у гэтай нашай горадзі, у яе глыбокім ужо, але яшчэ ўсё незгагойным падзеіх мей жыва і пакутліва адчуваем памяць пра бяскожны, журботныя руіны, напоеныя морам нявінай крыві. Вёскі таксама абудаваліся. І яны, у большасці сваёй, сталі лепшыя за тых, што ў дні вайны і акупацыі гарэлі неаднойчы. Гарэлі і будаваліся. Часта, жэліва часта разам з людзьмі... Але адноўлена не ўсё. Бо не ўсё можа наярнуць. Як і не ўсё — забіць.

Недалёка ад Мінска, у грывіным Лагойскім лесе, ёсць вялікая палана. Ужо даўно зялёная, некрэнуты плугам або рыдлёўкай, з неспрытанай травой. Так зялёная толькі магільна. На гэтай палане стаяла калісці вёска Хатынь, спаленая разам з яе мяжарамі. Толькі адзін хатынцэў цудам уцалёў. Цяпер гэта ўжо стары чалавек, стоголасі больш якога ніяк не могуць супакоіць ні воля, ні сонца, ні час. Ён яшчэ ўсё пам'ятае і ўспамінае, як з горбы трупы, побач з ім, выплывз некалькі разоў прастрэланы, не назусім забыты хлапчук і, як быццам спрабучы ў чорнай, не па-дзіцянці ачайнай безнадзейнасці ўхаліцца за коўзі і высокі бераг-аб-рыў, спытаўся, ці жывае яго мама... Цяпер над магільна-зялёнай паланай маячаць шэрыя кожныя мёртвых печы і бетонныя жураўлі даўно засыпаных студыяў. Гэта — стылізавыя, савадзёныя помнікі, запаведнік, дакладней — філіял рэспубліканскага Музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны. Вецеце, ад часу калыша мінства званой, і ў іх нястрыжаны, прыгнаны болем перазон будзе ўсё жыццё напамінаць табе і мне, і ўсім нам пра тое, што мама таго хлапчыка памёрла страшнай смерцю. Ён таксама памёр, у страшнай адзіноце, у жахлівых, на цэлае пекла расцятых пакутах — камусці патрэбных, кімсьці заплачаных...

Дзе яшчэ так ненавідзяць фашызм, як у нас, на нашай шматпакатнай і гераічнай партызанскай зямлі! Дзе яшчэ так шчыра, так горача любяць мір і працу дзела міру? Часамі і мне здаецца, што я, бадай, нават нядрэнна ведаю вас, мая зямля і мой народ. То ж як быццам нямаю пездзіў і пахадзіў па родных гасцінцах і сцёжках — палыхых дарогах, паплаваў па многіх рэках і азёрах, палатаў над зялёнай і залпацістай, цёплай і духмянай картай рэспублікі. Халдзіў з шахцёрскай лампай пад зямлёй, у малюўнічых, як станцый метро, натуральна малюўнічых тунелях Салігорска. Я бачу наш першы трактар, які яшчэ на фоне мінскіх руін пераможна сыходзіў з

канвеера. Бачыў і першую барану, пракладзеную гэтым трактарам у калісці маладым захадне-беларусым калгасе. У цэхах і лабараторыях аўтамабільнага, нафтаперапрацоўчага, станкабудуўнічага заводу, на азотнатукавым і камвольным камбінатах, на палках і фермах дзяржаўных і калектывных гаспадарак, на лектывных гаспадарках, на будуўнічых пляцоўках гарадоў і сёл мне было добра глядзець і слухаць, і ўспамінаць пра так нядаўна, здаецца, мінулыя дні паславаеннага разрыў, дні армію і паліцыю. У светлых класках глыбінных вясковых школ і ў раскошных аўдыторыях вышэйшых навучальных устаноў мне часта даводзілася адчуваць радасць устрэчы з нашым шудоўным маленствам, з нашай дэпытывай і задорнай малодцою...

Ды ўсё ж я лішне самаўзнайна думам часамі, што я цябе нібыта добра ведаю, мая красуня-зямля, мой мужык, сіцілы працавіты і таленавіты народ. Мне яшчэ многа прыйдзецца ведаць, убачыць, перажыць, і ў гэтым, па сутнасці бласкнцым, пазнаванні мяне чакае многа трывоў і хвалявання, часовай горчы і вялікага, на доўга разлічанага шчасця.

Наша свята, твой дзень нараджэння святкуе ўся Савецкая краіна, усё нашы сябры за мяжой. Сёння зноў успамінаюцца цароўна простыя і працоўныя словы Купалы, напісаныя ў першыя гады нашай новай рэалісці:

А суседзі глядзяць,
Дзівяцца суседзі:
— То ж яна з мужыкоў,
— Як вы вышлі з людзі,
— Як міне больш галюць,
Што ж тады ўжо будзе!

Гадной мінула толькі пачынаецца, паўстагоддзе, па сваёй значнасці і напружансці роўнага іншым стагоддзям. Тут і нашы вялікія цяжкія, і жорсткія выпрабаванні, што выпалі на долю і бацьку, і сям'ю, тут і поспехі, дасягненні, з якімі калісці прыгнечаная, абзодленая Украіна царскай імперыі — цярп свабодная, двойчы арманасная Беларусь, рэспубліка магунтай адміністрацыі, сацыялістычная сельская гаспадарка і культуры святкуе залаты юбілей сваё дзяржаўніцкае, сваё камуністычнае партыі.

Як літаратуры, мне блізка і прыемна акрэсліваць дасягненні Беларускай яшчэ і па-сагойма — поспехамі, ростам нашай літаратуры. І ў гэтым мы, кажучы па-купалаўску, па-народнаму, таксама вышлі ў людзі.

У нас цудоўная паэзія. Гэта вядома ўжо даўно і не толькі ў межах СССР. Росквіт паэзіі — сведчанне маладосці літаратуры, маладосці невялічкі, імклівай і зважонай. У нас добрая проза. Пра гэта ўжо гавораць, а неўзабаве будучы, мы верым, гаварыць яшчэ больш і яшчэ далей. У многіх краінах, на многіх мовах. Сталася прозы — мудрая сталася ўсёй літаратуры. Следзя за паэзіяй і прозай у нас пасляхова растуць і будуць, ёсць паставы меркаваць, яшчэ дружнай расці прамацуртэ, крытыка, дзіцячая літаратура. На мове Скарыны, Каліноўскага, Купалы, Коласа, Багдановіча сёння гучаць у дастойнай красе шэдэўры рускай, украінскай, англійскай, італьянскай, латышскай, грузінскай і многіх іншых літаратур.

Так, мы працуем, мы расцём. І мы маем права прызнацца ў гэтым самі сабе і добрым людзям, тым больш — з выпадку вялікага свята. Не менш радасна і Другое, — таксама, як увесь наш народ, беларуская літаратура моцная, пэўна ж, не самаздаволенасцю. Мы ўпэўнены ў сваіх сілах, у светлай будучыні нашга роднага слова таксама, як мы ўпэўнены ў пераможнасці нашга леда, і разам з тым, мы ведаем, шчыра і ясна, што наша мова, наша жыццё — у насным руху наперад, па ланіскаму шляху. Ведае гэта народ, ведаюць і яго літаратуры.

Са святам цябе, маці — Савецкая Беларусь! Са святам вас, дарагія таварышы і сябры!

ІМ ПРЫСВОЕНЫ ГАНАРОВЫЯ ЗВАННІ

КІРАКОЗАУ МАМІОН Георгіевіч, заслужаны дзеяч культуры і вясных дасягненняў у арганізацыі і выкананні культурна-адукацыйнага праекта «Міраж» у 1962 годзе — мастацкі кіраўнік народнага ансамбля танца Палаца культуры і дзіцячага садка імя Куйбычых у г. Салігорск. Цяпер М. Кіракозаў — дырэктар гэтага палаца.

САЛЧАНКА Ніна Міхайлаўна, заслужаны дзеяч культуры БССР. З 1946 года працуе ў арганізацыі культуры і адукацыі. З 1950 года — дырэктар Магілёўскага абласнога бібліятэчнага імя У. І. Леніна. Па выніках Усесаюзнага грамадскага агляду бібліятэк, прысваеная 50-гадоваму Вялікага Кастрычніка бібліятэцы прысуджан дыплом II ступені.

БІРЫЧЭУСІ Аляксей Іванавіч, заслужаны дзеяч культуры БССР. Адын з вядучых афіцэраў Гродзенскага абласнога драматычнага тэатра. За вясенна-цэць гадку работы ў Гродзенскім тэатры сыграл шмат роляў характэрна-намеўнічага плана ў класічных п'есах і сучасных рэпертуары.

ВОЙНАК Васіль Віктаравіч, заслужаны дзеяч культуры БССР. З 1943 года — мастацкі кіраўнік рускага драматычнага тэатра імя М. Горькага. Сярод найбольш значных роляў на сцэне гэтага тэатра — Віссемнаў у «Мялічаных», Галавасцінаў у «Варварах».

У ДЗЯЦІНСТВЕ

малым, якое губляецца ў туманнай далечыні пачатку стагоддзя, запалі ў памяць, праймаўшы маленькае дзіцячае сэрца вострым болем, радзі з «Чыгункі» вялікага земляка Мікалая Нярасава:

Волосом рус,
Видишь, стоишь изморожен
Высокорослым, большим
Губы бескровные, веки
Языки в тощих руках, упавшие,
Вечно в воде по колени
Ноги опухли, колтуны в волосах;
Ямою грядь, что на заступ
старательно
Изо дня в день налагала
несь веки,
Ты приглядишься к нему, Ваня,
внимательно,
Трудно свой хлеб добывать
человеку!

А праз шмат гадоў, ужо дарослым, начытаным чалавекам, прачытаў я перакладзеныя Максімам Горкім вершы Янкі Купалы, што нібы пераклікаліся з нярасаўскімі радкамі:

А хто там ідзе, а хто там ідзе
У агромністай такой грамадзе?
— Беларускі, — гаворыць,
А што яны насіць на хумных плячах.

ШЛЯХ ВЫПРАБАВАННЯ І ПЕРАМОГ

Аляксей СУРКОЎ

На руках у крыві, на нагах — Сваю крывіду.
А хто ж гэта іх, не адзін мільён,
Крывіду несць на чужым рабунду іх сон?
— Вядзі, гора, валосяк!
А чаго ж, чаго захачалася ім,
Пагарджаным веці, ім сляпым, глухім?
— Людзьмі звацца.

Толькі ачышчальная бора Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі, здзейсненая працаўніцкай завадоў і палёў, дала беларусам, таксама як і ўсім іншым народам нашага інтэрнацыянальнага сацыялістычнага братэрства, гордае права звацца людзьмі, вышэй ў авангард чалавечы.

Бессмяротныя радкі любімых нашых паэтаў міжволі узніклі ў памяці на выхадзе селяніна года, калі нашы браты-беларусы адзначалі дзясяцігоддзе нараджэння свайго баявога авангарду — Камуністычнай партыі Беларусі і ўтварэння Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі.

Здарылася так, што амаль сорак гадоў у розныя часы, пазначаныя і радасцю, і вялікімі народнымі бедамі, і дзіўнымі дасягненнямі сэрцам да жыцця беларускага народа, набратацка твораў дружбаў з большасцю маіх сяброў на зброі — пісьменнікаў старэйшага і сярэдняга пакаленняй маладой савецкай беларускай літаратуры.

За гэтыя чатыры дзесяцігоддзі непазнавальна пераўварылася Савецкая Беларусь. Адвечны працавік — народ разгануў сваю калатаску і ўпрыгожыў сваю зямлю, што здавалася скупой і жорсткай, казачнымі здабыткамі сваёй працы, смела і дэярэзна ступіў да вышэйшых нечуваных росквіту

культуры, навуку, літаратуры, мастацтва.

Я лічэ памятаю тых часіны, калі маладыя калгасы на пустым падоле і пяску, вакол бязмежных балот, надрывалі сілы, каб хоць як-небудзь звесці калгасы з канцамі. Я памятаю яшчэ беларускія вёскі па той бок мяжы, у якіх мы, воіны Чырвонай Арміі, уваходзілі вясенню 1939 года, вёскі, дзе яшчэ часта сляніліся хаціны былі курнымі, дзе ў доўгіх асенніх і зімовых вечары хаты асветляліся хліпкім святлом лучыны, дзе, як і ў даўняй нярасаўскай часы, мардавалі людзей наўтун і балотная ліхаманка.

Тады, пераступіўшы граніцу, мы, параўноўваючы не вельмі яшчэ сытнае жыццё нашых калгаснікаў з беспрацывай доляю заучанага паўскага нывольнага працоўнага народа «на красках», бачылі на свае вочы, як далёка сцягнулі ад сваіх захадных братаў савецкія беларусы па пракладзеным Кастрычніцкай рэвалюцыяй шляху.

Аб'яднаўшыся ў адну сяню, беларускія працоўныя, закасаўшы рукавы, нястомна, самаадна ў гарадах і вёсках узводзілі светлы бу-

дынак сваёй будучыні. Перад іх упартай працай адступала непраходная дрытва, на надзейных падмурках, што моцна ўраслі ў зямлю, усталі заводы і фабрыкі. Шырокім фронтам ішлі людзі на штурм вышэйшых навук, культуры, літаратуры.

І ў самы час стваральнай народнай працы браніраваныя орды гітлераўскай забойцаў і грабежнікаў уварваліся на палітэра працоўнымі патам народа беларускую зямлю.

У маім сэрцы ніколі не загойцца раны ўспамінаў трагічных першых месяцаў вайны, калі жалезная хваля смерці і разбурэння кілася ад Заходняга Буга і Нёмна да Прыпяці, Бярэзіны, Сожа і Дняпра.

Доўгая ноч жорсткага фашысцкага прыгнёту лягла над беларускай зямлёй. І, як у гадзі грамадзянскай вайны, народ беларусы з першых жа дён акупацыі падняўся на барацьбу супраць ворага. Німагі дзены і пакаранні не маглі загасіць поплым магунтэра партызанскага руху. За саабодную Беларусь, за родную Савецкую ўладу падняліся і стары, і малы, ішлі ў лясы, арганізавалі падпольнае змаганне ў гарадах, каб узрываць масты, пускаць над адхон варожыя цяжкія, знішчаць фашысцкія гарнізоны. У гэтай трохгадовай барацьбе, упартай, бялітаснай, беларускія савецкі народ страціў кожнага чацвёртага чалавеча, але не ланік духам, не пахіснулася яго воля і, пасля выгнання ворага, у наймаверна цяжкіх умовах узвёў на руінах новых гарадз, расчысціў знявечаную зямлю ад пошлеў і блянёгу і ператварыў яе ў квітнеючы сад.

У кожнага з народаў, што пераіслі жахі гітлераўскай

акупацыі, ёсць свой Арадура, свая Лідзіца, свой Крагувеш, — як горкі напамінак аб страшных няшчасцях вайны.

Народ Беларусі, які вяла выпрабаваная ў баях бацькаўшчына партыя, захоўваючы ў сваёй памяці вобразы соцыялі і соцыялі сваёй арадураў, лідзі, крагувешаў, азнаўшых у сабе сілу і ўжывасць выстаць у барацьбе і узняўшыся з руін і пошлеў сваёй гарады і вёскі, далёка сцягнуў наперад па агунным шляху ўсіх рэспублікі нашай Радзімы шляху да камунізма.

Вось чаму ўсе савецкія людзі з глыбокай павагай вымаўляюць слова «беларус». Вось чаму не толькі партыя Беларусі, але і партыя братніх рэспублік прысвятцілі шмат таленавітых і яркіх твораў баявоў і працоўнаму подзвігу братняга беларускага народа.

І сёння, аб'яраючыся на пройдзены братамі-беларусамі паўвеквы шлях, мы з радасцю адзначаем на фоне велізарных баявых і працоўных подзвігаў, здзейсненых за паўстагоддзя, наўхільны паступальны рост беларускай літаратуры, з першага дні свайго нараджэння звязанай з лёсам свайго народа, літаратуры, якая заўсёды была надзейнай памочніцай партыі ў дні змагання і ў дні працы. У Янка Купала, Якуб Колас, Зытрон Вядуля, Міхась Чарот, Кузьма Чорны, Кандрат Крапіва, Эдуард Самуіленак, Міхась Лынькоў, Андрэй Аляксандравіч, Пятрусь Бровка, Пятро Глебка, Аркадзь Кудашоў, Максім Танк, Ілья Гурскі, Шалк Пестрак, Янка Брыль, Шмён Панчанка, Іван Шамякін, Андрэй Макаёнак, Васіль Быкаў... Заснавальнікі беларускай савецкай літаратуры і прадаўжальнікі іх высокай справы. Іх імёны вядомы мільёнам чытачоў ва ўсіх кутках нашай краіны.

І напярэдадні ўсебеларускага свята — паўстагоддзя рэспублікі — я з гордасцю і радасцю прызнаю, што горача любіць і высокая паважана гэты народ — працавік і воін, што на працягу дзесяцігоддзяў мой лёс рускага чалавеча і рускага савецкага паэта судакраналася з лёсам маіх беларускіх сяброў па літаратурнай зброі, што вузлы братняй дружбаў звязалі мяне з класікамі беларускага народа Купалам і Коласам і з іх сляўніцамі і адуўжальнікамі, лепшымі сучаснымі беларускімі пісьменнікамі, што ў цяжкія дні нашай краіны ваенныя дні давалася мне раскаваць сваім суайчыннікам і аб непамёрных пакутах, і аб эпічнай мужнасці братняга беларускага народа.

Вось чаму савецкае пачынаецца дзесяцігоддзе Беларусі адзначана ў маім сэрцы як падзея вельмі асабстая, і вост чаму такое вялікае і гарачае маё імкненне пакадаць народу працавіку і лётэлістам яго подзвігаў і яго неўміручай славы, пісьменнікам Савецкай Беларусі, вялікіх новых поспехаў і бліскучых перамог на гістарычных шляхах нашай агуннай Радзімы, на шляхах, што вядуць у камунізм.

Я хаджу па маім святочным горадзе... Я гляджу на яго гмакі і парк, на нашы шчаслівыя моладзі, на спакойныя твары ўжо сталых людзей, і радасць, радасць ахоплівае мяне. За тое, што тады, у 1917, былі мы побач, у адзіным страві з рэвалюцыйным народам Расіі, за тое, што не скарыліся, не сталі на калені ў грозныя і цяжкія гады вайны, за тое, што не разгубіліся потым, калі край наш ляжаў у руінах...

Мяне ахоплівае гордасць за мой народ, і за мяю Радзіму.

ЛУНАЙ, НАША ПЕСНЯ!

Л. АЛЕКСАНДРОУСКАЯ,
народная артыстка СССР

Радзіма гамоніць. Радзіма спявае.
І музыке працы наспына гучыць,
І песні ліюцца ад краю да краю
Аб радасным, светлым, заможным жыцці...

Гэтыя словы, што запалі некалі ў сэрца, паўтарою я ў думках і шэптам, калі хаджу сёння па вуліцах і плошчах, калі несутрач мне плыве святончы натоп людзей, калі адчуваю непераможны святончы рэйт майго горада. Не фашада дамоў, на транспараттах, што перасякаюць вуліцы, — лічба 50. Пачынаецца гадка майго рэспублікі, Камуністычнай партыі Беларусі.

У вясковым паўнаводдзі радасных паучаюць льецда ў вялікі свет наша песня, расказваючы пра тое, чым жыць наш народ.

Я — спявачка. Мабыць, таму перш за ўсё гавару пра песні. А можа таму, што ў песні вельмі многа скажаць можна сардэчна, шчыра, пранікнёна.

Па ўсіх паралелях і мерыдынах ляціць яна, песня. Беларускія спявакі, бывае, дзе-небудзь ва Уладзіва-стоку ці на Камчатцы сустракаюць ёю сонца, што ўзыходзіць над Саюзам рэспублік свабодных. І луннае яна над краінай, і за межы краіны сцягае паўнамоцным прадстаўніком беларускай культуры. Бывала яна і ў еўрапейскіх сталіцах і на афрыканскім кантынентце, на сусветных выстаўках у Бруселі і Манрэалі, на фестывалях у Хельсінкі і Сафіі... І ўсюды знаходзіла водгук у сэрцах слухачоў. І заўсёды знаходзілі Бо жыць у ёй вялікая праўда чалавечых паучаюць.

Прыгадваецца Купала: «З краю ў край па загонах роднай Беларусі блукаў я ў пацёмках народнага гора і няволі народнай. Як абнядзелены падарожны ночы на агань, ішоў я на крык чалавека. Страшны быў гэты крык — крык бязмернага мужніцы Беларусі, і здавалася, канца не будзе вялікаму гору народнаму, катаржнай няволі народнай. І песня была тады такая. Каб адчуць усю веліч сённяшніх дзён беларуса, вярта іншы раз паслухаць і тую песню.

Хто ведае, можа нашадкай нашы будучы ўспрымаць нас і наш час і па песнях нашых таксама. «Беларусь, мая Радзіма, як мая расцвіла ты», — чуваць гэтыя радкі ў блізкіх краях і далёкіх.

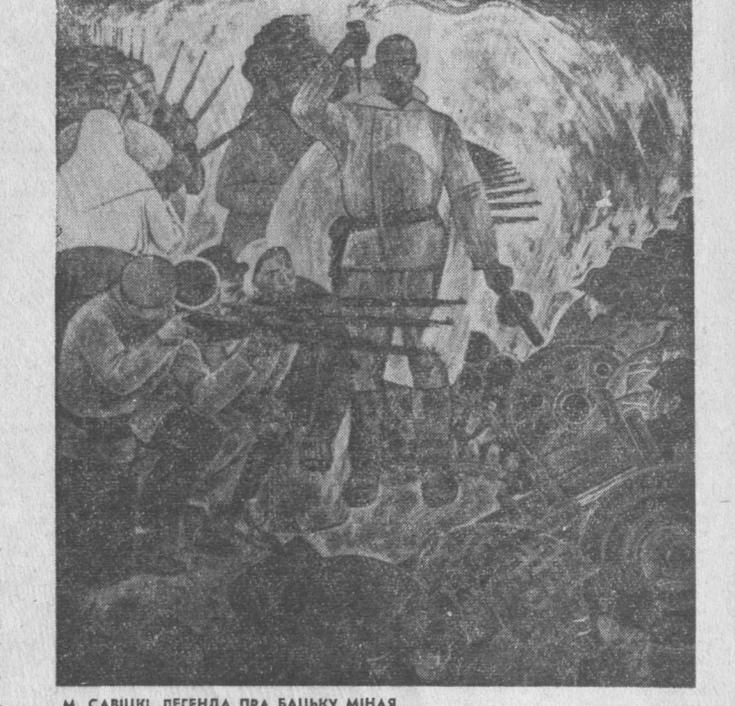
Беларусы гасцінна запрашаюць да сябе песні суседзяў, песні пабрацімаў, песні сяброў. І зьяюць на небасхіле нашыя месцацца зоркі ўсеасюзнай і сусветнай сцэны. А майстры беларускай вакальнай школы ўпэўнена выступваюць у ансамблі з самымі славутымі спявакамі і музыкантамі.

Мяне, спявачку, оперную артыстку, асабліва радуе рост беларускай нацыянальнай оперы. Кампазітары і драматургі, па сутнасці, пачыналі гэты жанр, як кажуць, на голым месцы. Яе рамен у літаратуры, опера — сведчанне творчай сталасці сапраўднага мастацтва.

І асабліва прыемна, што народжане і пасталеле за гады Савецкай ўлады прафесіянальнае мастацтва чэрпае свае сілы ў мастацтве народным — беларускі народны мелас, народная песня, народныя інструменты натуральна ўзыходзяць у творы буйных мастабаў — у оперу, сімфонію, кантату...

Я хаджу па маім святочным горадзе... Я гляджу на яго гмакі і парк, на нашы шчаслівыя моладзі, на спакойныя твары ўжо сталых людзей, і радасць, радасць ахоплівае мяне. За тое, што тады, у 1917, былі мы побач, у адзіным страві з рэвалюцыйным народам Расіі, за тое, што не скарыліся, не сталі на калені ў грозныя і цяжкія гады вайны, за тое, што не разгубіліся потым, калі край наш ляжаў у руінах...

Мяне ахоплівае гордасць за мой народ, і за мяю Радзіму.

М. САВІЦКІ. ЛЕГЕНДА ПРА БАЦЬКУ МІНА. З юбілейнай мастацкай выставкі.

СУСЕДЗЯМ — БРАТАМ І СЁСТРАМ

Эўгеніус МАТУЗЬВІЧУС

Літоўскія пісьменнікі шлюць гарачае прывітанне сваім дарагім сябрам, пісьменнікам Беларусі, і гарача вішучы ўвесь беларускі народ з выдатнай гадавінай.

Гістарычны і рэвалюцыйны шляхі Літвы і Беларусі неаднойчы цесна пераплаталіся ў мінулым, а сёння мы ў братняй садружнасці народаў Савецкага Саюза аб'яднаны адзінай мэтай і разам будзем камуністычнае грамадства.

Напярэдадні слаўнага юбілею Беларускай Рэспублікі мы з вялікім задавальненнем адзначаем, што нашы народы маюць багаты культурны і літаратурны сувязі, якія пасляхова развіваюцца і штодзень мацнеюць. Нашы чытаны добра ведаюць літаратуру беларускага народа. На літоўскай мове выддзена шмат цудоўных кніг вашых пісьменнікаў. Чытаючы твораў беларускіх пісьменнікаў, перакладаючы іх на сваю мову, мы заўсёды радуемся нечуванаму культурнаму росквіту Беларусі, развіццю і росту Беларускай савецкай літаратуры.

Хай жа і надалей пасляхова развіваецца Савецкая Беларусь, новых поспехаў Беларускай літаратуры!

З днём нараджэння, суседка-Беларусь, са святам і Новым годам вас, браты і сёстры!

КІРАКОЗАУ МАМІОН Георгіевіч, заслужаны дзеяч культуры і вясных дасягненняў у арганізацыі і выкананні культурна-адукацыйнага праекта «Міраж» у 1962 годзе — мастацкі кіраўнік народнага ансамбля танца Палаца культуры і дзіцячага садка імя Куйбычых у г. Салігорск. Цяпер М. Кіракозаў — дырэктар гэтага палаца.

САЛЧАНКА Ніна Міхайлаўна, заслужаны дзеяч культуры БССР. З 1946 года працуе ў арганізацыі культуры і адукацыі. З 1950 года — дырэктар Магілёўскага абласнога бібліятэчнага імя У. І. Леніна. Па выніках Усесаюзнага грамадскага агляду бібліятэк, прысваеная 50-гадоваму Вялікага Кастрычніка бібліятэцы прысуджан дыплом II ступені.

БІРЫЧЭУСІ Аляксей Іванавіч, заслужаны дзеяч культуры БССР. Адын з вядучых афіцэраў Гродзенскага абласнога драматычнага тэатра. За вясенна-цэць гадку работы ў Гродзенскім тэатры сыграл шмат роляў характэрна-намеўнічага плана ў класічных п'есах і сучасных рэпертуары.

ВОЙНАК Васіль Віктаравіч, заслужаны дзеяч культуры БССР. З 1943 года — мастацкі кіраўнік рускага драматычнага тэатра імя М. Горькага. Сярод найбольш значных роляў на сцэне гэтага тэатра — Віссемнаў у «Мялічаных», Галавасцінаў у «Варварах».

Хелм у «Брасцівай ірапэцы». Астапчук у «Порт-Артура» і іншыя.

ГАРБУК Генадзь Міхайлавіч, заслужаны дзеяч культуры БССР. У 1958 годзе сямігоднюю Беларусь тэатральна-мастацкі інстытут. Працаваў у тэатры імя Якуба Коласа, а з 1962 года — у Акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы. За выкананне ролі Васіля ў тэлевізійным спектаклі «Людзі на балоце» яму прысуджана Дзяржаўная прамія БССР.

ДАВІДОВІЧ Лілія Міхайлаўна, заслужаны дзеяч культуры БССР. У 1960 годзе закончыла Беларускае дзяржаўнае тэатральна-мастацкае інстытут. Артыстка Акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы, дзе сыграла галоўную ролю ў шэрагу спектакляў. За вобраз Ганны ў тэлевізійным спектаклі «Людзі на балоце» ёй прысуджана Дзяржаўная прамія БССР.

ДАНІЛЮК Святлана Піліпаўна, заслужаны дзеяч культуры БССР. У 1963 годзе закончыла Ніеўскую дзяржаўную кансерваторыю. Спачатку спявала ў Персінскім тэатры оперы і балета, а з 1966 года — салістка Дзяржаўнага ордэна Леніна акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета БССР, дзе выкон

ЧУЕМО ВАС, ДРУЗІ!

Алесь ГАНЧАР

Снявокая сястра Украіны, Савецкая Беларусь, святкуе сваё п'ятдзясяцігоддзе. У росквіце духоўных сіл сустрэае братні народ свой слаўны юбілей.

На працягу гадоў мы уважліва сочым за самаадданаю патрыятычнаю работай працоўных Беларусі. Якія на паўвеканні шляху так яскрава выявілі і сваю гераічную адвагу і сваю будаўнічую энергію, раскрываючы ўсе новыя і новыя таленты і таленты ўсіх сферах жыцця.

Дзякуючы творам класічнай беларускай літаратуры, мы ведаем, як жылі нашы браты ў мінулае, бо ж даходзіў і да стэпаў Украіны той стог, што нараджаўся ў суровых пущах Палесся. З болю за долю народа, з яго пакут і яго барацьбы вынаслася неўміручая паэзія Янкі Купалы і Якуба Коласа, выспяваліся творы, што сталі беларускаю класікай.

Баровы Кастрычнік, рэвалюцыя, магучая сіла лемнінскіх ідэй паклікалі беларусаў, як і ўсе народы нашай Бацькаўшчыны, да вялікай гістарычнай творчасці. Вернасць лемнінскім заветам, нязломную веру ў камуністычнае будучыню беларусаў засведчылі ў гады барацьбы супраць фашызму, малі ўся рэспубліка на чале з камуністамі ўзялася за зброю, стала легендарным партызанскім краем.

З годнасцю паказвае свой народ сучасная беларуская літаратура. З увагай і любоўю, з братэрскім захапленнем услуховваемся мы на Украіне ў пачатку беларускае слова, у слова ваіцх пудоўных паэтаў, раманістаў, усіх працаўнікоў на ніве прыгожага пісьменства, якіх сваёй творчасцю — праўдзіваю, сумленнаю, чалавечнаю паказваюць славу ўсёй нашай шматнацыянальнай савецкай літаратуры. Як ганарыцца Беларусь працаю сваёй рабочага класа, працоўнымі палесамі наліскаў, вучоных, так з не меншым правам можа яна ганарыцца сёння і натхнёнаю творчасцю сваіх працаўнікоў.

Святла Беларусі — гэта святла ўсіх народаў нашай сацыялістычнай Айчыны.

Мы чуем вас, сябры, і ў будні, і ў святы. Чакаем ад вас новых твораў, у якіх мы ўпэўнены, заўсёды яшчэ больш натхнёнаю красою наш сённяшні дзень, яшчэ паўней адкрытою нам думі і паучыці беларускага народа, які ў самі нашы здзяйсненне сягоння тытанічную стваральную працу, такую важную для ўсяго чалавецтва, для прагрэсу і міру на зямлі.

Са святм вам, дарагія нашы браты і сёстры!
Віншваем вас ад душы!

ЗАПАВЕТНАЕ

Уладзімір КУЛЯШОЎ,
заслужаны артыст БССР

Напярэдадні юбілею тэатр імя Якуба Коласа — які стаў для мяне, як і для многіх маіх аднакашнікоў па беларускім тэатральна-мастацкім інстытуту, родным домам — выпусці спецыяльны «твой высокі поўдзень». Ён не зусім звычайны ўдзель — і таму, што святочны, і таму, што ў ім гукае амаль выключна вершы. Творчасць многіх паэтаў рэспублікі прадстаўлена на сцэне ў «чыстым» чытанні і інсцэнізацыях. Спецыяльны гаты задуманы намі як пісьмы мастацкі дакумент часу.

Вядома, нам, удзельнікам спектакля, цяжка меркаваць, наколькі паспяхова мы справіліся з незвычайнай для нас задачай (мы вельмі стараліся) — пра гэта лепш скажыце гледачы. Скажу толькі, што праз паэзію высокага грамадзянскага напалу і шырокай прычыннай ітэнсіўнасці мы імкнуліся расказаць пра нашы жыцці.

Мне асабліва блізкія тэа вершы, якія чытае Я. Аркадзій Куляшоў, Максім Танк, Пімен Панчанка, Анатоль Валюгін хвалюць мяне радзімай палымінімі і развешчанымі, абразамі перакананымі і дакладнымі. І што цікава — наступнае момант, калі мне здаецца нібы гэта ўжо мае ўласныя словы, мае ўласныя думкі, і тады я не «чытаю» вершы, а прызнаю тэатральнае тэа: «Я заўсёды боюся напішаць вышэйшы слоў, што звычайна, як жаўрацкая медзь у асенняй журбе. Столькі год на падбор слоў плаціць гарачаю кроў, каб я змог у любі найвышэйшай прызначыце тэа...» Гэта — зварот да Радзімы. Я падзяляю паучыці паэта, калі ён, у творчых пакутах, шыра гаворыць сваёй крывёй пра заветнае жаданне знайсці адзіна і непаўторны ў чысціні паэтычнага слова вершы, якія б былі варты тэа яго творчасці. «Можна словы не тыя! Прабач мне, Радзіма, прабач, для цябе, дарагая, сапраўдныя словы знайдзю...»

Разам з паэзіяй мы, артысты, гартваем старонкі сучаснага летапісу, дзе вершаванае слова выступае радзімым баямом арміі працы і перамог. Мірнае стваральнае праца — у прыватнасці і бурлівае рэдкае «паэтычнае паэты...» Гучыць крышчучымі і гучнымі галасамі, што ў сапраўдны шмалыя прайшлі цыцкі шлях ад Мінска да Масквы, а потым да Берліна...

Мне казалі, што гэтае маё невялікае выступленне будзе нагадваваць у святочным нумары газеты і тэа напісаць яго ўзвесла, я стараўся стварыць сябе, бо ў наш час, асабліва сярод моладзі, не прынята «выдаваць» свае паучыці. Стрыманасць, стрыманасць, стрыманасць... Але сёння, калі ў Радзімы дзень нараджэння, мы вітаем яе на поўны голас. І хочамы, каб эмацыянальны ўздзім нашых акцёраў, якія на дзве гадзіны спецыяльна робяцца саюзнікамі і нават артыстычнымі пабрацімамі паэтаў, перадаўся і нашым гледачам, каб і яны разам з намі гарталі паэтычны летапіс нашага часу, адкрываючы ў ім непаўторнае характэра жыцця жыцця.

А сёння — дайце вашу руку. Я пакажу вам свой пасёлак,

В. САХНЕНКА. НАША СВЯТА.

З юбілейнай мастацкай выстаўлі.

— ДЭВУШКА, ты была ў Тбілісі? Ну, што ты? Не была ў такіх чудовых гарад, у мой адзіны на свеце Тбілісі... То дзе ты тады была!
Як часта з харошай усмешкай прыпамінаецца мне гэта гарачая натхнёнасць майго выпадковага судэда па ватонным купе — неспадзявана чарнавокага грузіна, яго непараўнальная ўлюбнасць у свой славянскі горад, у шчыльную яго старажытных вуліцаў, заціснутых высокімі каменнымі сцэнамі, і ў стогы каціцы прасякнута Руставелі і ядлівых бульваруў, шырокіх, прыветных, як існа я душа грузіна; у неспраўнальную, суровую прымоўлясць готыкі вачытчы манастыроў і ва ўсмішчавы сонна, прыварожанага абдымкамі сучасных будыні са шкла і бетону; у вельмічасна апетай легендарна і песнямі імклівай Куры, у яе палымі і агавы...

Як часта прыпамінаецца мне гэта! Штарау, калі я хачу расказаць пра свой Белазёрск. Прадчуваю вашу ўсмішку...
Во не, я не збіраюся параўноўваць свой невялікі пасёлак з паўднёвым прыгажуню — Тбілісі. Мой выпадковы спадарожнік можа не хваліцца... І ўсё-такі...

Вы не былі яшчэ ў маім Белазёрску?..
Тады я вам раскажу пра яго, пра цёплую прыстань усіх маіх былых і будучых дарог і трыкоў, наветь роднае гняздо, адкуль пачынаецца для мяне Радзіма.

А пачынаецца яна з малітоўнага плёскагу возера Белага і возера Чорнага, возера Спораўскага і рочак Ныгулінаў, Драгуба і рочак Ясельды, якія прайшлі гэтыя азёры, нібы тры дыяманты на свае сінія ніткі на нізале.

А пачынаецца яна з музыкі маленства — з паэтычных імён роднай вёскі і яе суседства: Нівы, Нікі, Маневы, Лісчыны, Хрыста.

А дзесяці гадоў назад дала да сэрца песеннасць яшчэ не чутых дагэтуль слоў: Вязоўская ДРЭС, Белазёрск... Дала да сэрца яшчэ маёй маці паучыці Радзімы.

А было так незвычайна! Аднойчы раніцай за зялёным бульбушкам, за атласным кукурузным полем папыліў у блакітнае асмужнае палаткі — загідалася на зялёных хвалях фатэлія беласенячых паруснікаў. Але хутка паруснікі зніклі. Палаткі змянілі вагончыкамі і Фінскімі домікамі. Так замест вялікай трапяткай мары-надзеі прыходзіць сталая ўпэўненасць, што надзея гэтай — мусова збыцця. І на вытантаных сотнях цвілі курныя слепата ды зязюльчаныя слезы, ледзь не ўзбегалі на нізкі прыступкі вагончыкаў лабастыя цаўкаўныя рамонкі ды ружовае «смактушка»... А на пляцоцы між Бельмі і Чорным азёрамі ўжо ўзравалі ў шклянны гарызонт жалезныя навуны наркеса талоўнага корпуса электрастанцыі. І развешчаны бусел — доўга кружыў над вялікай чорнай прыжымі, скуляў ды туп узяліся да ян малі ўтрымаць у сваіх даўжэзных дзюбах такія таўсценныя і незразумелыя рэчы...

А сёння — дайце вашу руку. Я пакажу вам свой пасёлак,

гарадскі пасёлак, які мы тутэйшыя, з годнасцю называем гарадам. Горадам Белазёрскам!
Я правяду вас па цалерашніцы ў вуліцы. Па вуліцы Лейна, самай прыгожай, цэнтральнай вуліцы пасёлка, Пушкінскай, Юрыя Гагарына, Камсамольскай, Піянерскай, Будаўнікоў, Энергетыкаў, Парнавай, Садоўнай... Нічога, што на двары снежань, што ніштаваты мороз падмае кайтары футраў і паліто, што па чыстых, падвешчаных ветрам гратурач звонка вышчавою абасікі цёплым боцкаў сміяльчых дзятчак, — хай над зямлі, як у маі, пашчотна лапо-

у Бязоў. Любіць у нас кнігу, сочаць за кніжымі навінкамі, і ці варта даводзіць, як гэта нязручна — штараз наведвацца на ё ў мінарою аж за 20 кіламетраў, і гэта з маладзёжнага пасёлка, дзе ўжо каля шасці тысяч жыхароў.

Неўпрыкметку вечарэ. Сапраўды неўпрыкметку. Заўважаш вечар толькі тады, калі раптоўна, нібы па знаку чараўніка, усе вуліцы, а за імі і дамы засмяюцца зыркні агіямі — сінімі, аранжавымі, зялёнымі...

І тады я павяду вас у наш Палац культуры. Вы і без мяне знайшлі б туды дарогу: варта

на маладое лісце ліпавых і талюшчых абсад, хай дашчэць ваша сэрца хіграваты перахвот ясеняў і акацыяў. А я буду паказваць і расказаць.

І пакажу вам горадсць тутэйшай дзятвы — яслі, дзятчкі сады, абедзве сярэднія школы і праф-тэхвучылішча з Інтэрнатамі — вясёлыя гмахі з вокнамі на ўсю сцяну.

І буду паказваць і расказаць. Я завяду вас на будаўнічыя пляцоўкі новых прадырэмстваў, трэціх сярэдніх школ, бальніц, ангіні, Дома дзятвы. І прафінансавана на беразе цёплай сакалі. Калі ў душы вы хоць трохачкі паэт, вы ўжо зараз адчуеце, як лёгка дыхасяца, як ясна летуценіца тут, у агромністым цяністым парку на беразе свеелага крынічнага азёрка!

А на дарозе ў дабротную гасцініцу на 150 месцаў з прыгожым кафе, для якога белазёрцы яшчэ шукаюць харошае, званкае імя, я дадам, што для школьнай арганізацыя музычнай школы, што яны чакаюць не дачаючыца свайго Дома піянераў, што тут працуе вачэрняя школа рабочай моладзі, а я надзея адкрыліся падрыхтоўчыя курсы для паступлення ў вышэйшыя тэхнічныя навуцальныя ўстанавы, што тут маюць будаваць нозы аўтавазала, паштат і будынак гарсавета.

Адно ўсе блага: няма ў нас людскай кнігарні. Як у 1959-м года прадалаў кнігу ў цесным вагончыку, так і сёння прадаюць. Прычым, стаць за прылаўкам людзі, якія кажуць, абякаюць, ня ведаюць, што ў іх ёсць, а ўжо пра тое, што прычыт твой замак на тую ці іншую кнігу — і вяртаць яна нам. «Мы прададзю тое, што нам прывычней з баць». З'явіце ў Бязоў, мо там і ёсць... А што застаецца? Хочаш падпісацца на якое выданне — едзь у Бязоў. Каб атрымаць яго — зноў-такі едзь

А хто не ведае Івана Бранкевіча, Нінінага аднавяскоўца, сакратара камсамольскай арганізацыі Бязоўскай ДРЭС, хто не быў у палоне прыгажосці і багата янога галосу? Вялікая мара ў хлосна: наступіць у кансерватарыю. Хай жа яна збудзецца!

І між танцоўраў нашых ёсць свае «зоркі». Ну хоць бы дзве Галіны, Свідзіцкая і Жарковіч. Паглядзеце іх «Іспанскі танец» — і не верыце, што гэта не Іспанкі, а нашы, белазёрскія дзятчаты, наміроўшыца і маляр! А наогул у танцавальным калектыве шасцідзесят натхнёных аматараў, якія за чатыры месяцы адолелі падрыхтаваць і паказаць шмат удалых канцэртных нумароў. Кіруе імі метадыст па танцах Эдуард Аршаравіч Пярэдаў, невясомы, хударлявы, лёгкі, як падлетак. А чалавеку ўжо за сорак. Дваццаць да гады вучыць ён моладзь пластыкі рухаў, музыцы цела.

Любіць у нас Эдуарда Аршаравіча, хоць ён і працуе ён у Белазёрску толькі з гэтага года, любіць і паваняюць. Як любіць і паваняюць Галіну Грыгор'еву, кіраўніца драмгуртка, студэнтку-заочніцу Мінскага тэатральна-мастацкага інстытута. І маладзёных выпускніц Маладзечанскага музычнага вучылішча Веру Бядулю, загадчыцу дзіцячага сектара, і Яўгенію Юрчык, мастацкага кіраўніца Палаца культуры. Гэтым мо дэмавіцыця цяжэй, чым каму іншаму: першы ж год самастойнай працы, першая сур'ёзная аднаўрэнне, які сам жывым прыварожана не проста набываць за час вучобы прафесійнай веды, — выпрабоўваюцца сам характар чалавек, яго маральны якасці. І яны важна ведаць, што ў хвіліну забурэнасці, прыкрась бездапаможнасці зноўдзецца чалавек, які падбадзёрчыць і добрым словам і кампетэнтнай парадаў. Такі чалавек — Людзьвіг Эдмундавіч Патровіч, дырэктар Палаца культуры.

За гэту восень мы, белазёрцы, змагі ўбачыць, апрача выступленняў маскоўскай самадзёнасы, канцэртны прафесійны артыстаў, сустрэцца з беларускімі паэзіямі і кампазітарамі, пазнаёміцца з перасоннай выставкай твораў беларускіх мастакоў...

...Іля Вялікага чытаць з маладзёнымі афішамі, дзе Палац культуры запрашае белазёрцаў на вялікі святочны вечар з нагоды 50-годдзя БССР, Камуністычнай партыі рэспублікі і Новага года, ля афіш, дзе аканмае таўкаса моладзь, — нікогта няма, а здаецца, што там усё яшчэ зыць дзёнавы смех і чуюцца жарты хлопцаў. Ноч. Дамы сціпшыліся, родна ў якім анне лічэ свеціцца нечая бесань. Вуліцы абмыты строгім неонавым святлом, і толькі за выключай пасёлка заўважаш, якая чарнільня яна, сягонняшняя ноч. Недзе зводдла зліліся з цемнатой і недалёкі лес, і аяжыліва азёрныя хвалі. Іх не чуць, іх адвечную мову можна толькі ўгадаць у гэтым непранікальным снежаньскім морак. Ніводнай зорачкі ў небе. І адно над пасёлкам — спакойнае цёплае зарыва.

Цікая ўрачыстая музыка абноўленай зямлі.

Зямлі, на якой шмат такіх гарадоў, як мой Белазёрск.

МНЕ ўжо 78. А здаецца, і не жыла — так хочацца жыць, так цікава ўсе навакол і цудоўна. Збылося ж усё тое, аб чым мы, дзеці абяздоленнага народа, налісці марылі.

У вёсцы Азерчыцына, дзе я нарадзілася, было мо якіх сорак хатінак. Замышляў саламаняныя стрэхі. На вуліцу — адно мялюсенскае акенца. Але рэзка ў каго са шклом. Часцей за ўсё замест шкля тырчаць брудныя ануцы. Шкляр Мотыль часам хадзіў па вёсцы, прапаноўваў свае паслугі. Але шкло каштавала дорага, і заробку ў Мотыля не было.

Мы мелі ўсяго шасціну (шостую частку дзесяціны) пяску. І з гэтай зямлі трэба было пракарміць і апрацуць трынаццаць душ. Усю зіму мы сядзелі на печы, бо не было чаго абуць. Пасталы бацька плёў толькі сабе, маці, двум старэйшым братам і сястры. А ў нас, маладзёных, былі толькі палатняныя зрэбыня кашулькі, падперазаныя аборачкай. Калі трэба было чаго выскачыць на двор, беглі босымі, а потым грэліся на печы.

Шлі гады, я падрасла, пачала дапамагаць у хатэ праца патраціць і абдзяці, нявышла меншых. Там і мне ўжо спалі пастолкі.

А як мне хацелася гады вучыцца! Як заросціла я сваім сяброўкам! А пахадзіць у школу даялося толькі паўтары зімы. Помню, як маці гаварыла за жалем: «Мая даўчука, ці ж табе за пісара замуж ісці, ці табе з грамаці хлеб есці? Патрэбні вунь не прадзёныя». І калі ў сям'і нарадзілася яшчэ адна дзіця, усю мая навука скончылася.

Помню, ідзеш міма школы і, здаецца, чуеш, які пахнуць кнігі. Школа для мяне была нейкай святлыняй, на якую хацелася маляцца. Калі я плакала, маці суцішала: «Мая ты донечка, не журыся так кропка на школе, усе ж дзеўкі ды бабы неграматыны, але ж неак жыцьцё».

Я на яе не крыўдала. Ды і я было крыўдаваць, калі маці ўвесь век свой гаравала ў беднасці, цемры, неспаслівай працы, ішчы долі сабе і не магта ўявіць. Не магта яна ўявіць лепшай долі і для нас.

Каб неак пракарміць сям'ю, бацька цэлае лета ганіў плыты. Спалаўляў лес ад вярхоў Дняпра да Херсона. Маці адна кідалася і ў полі і дома — хоць раварыса, а дзеці — адна драбнота.

І ўсё лета мы з трыногай чакалі бацьку. Маці па вечарх малілася богу, каб ён злітаваўся, пашкадаваў бацьку, каб той жывым вярнуць дахаты. Бо многія плытнікі гінулі, асабліва на дзяржоўскіх парогх.

Дагнаўшы плыты да Херсона, плытнікі (іх чамусьці яшчэ звалі аснахамі) вярталіся дадому нечотна. Можна было б і поездам, але білет да Гомеля каштаваў аж тры рублі. Гэта значыць, трэба было аддаць амаль увесь заробак. І яны шлі босымі праз усю Украіну, праз бязводныя стэп. Патроская ад спякоты зямля да крыві раніла ногі. Звычайна хадзілі па дарозе ў Кіеўскую лаўру і там куплялі гасцініцы: крыжыкі, маленкія абразкі. На што лепшае не ханала. А нам, дзеціма, бацька прыносіў у торбе кавалчкі аснакага хлеба. Ён быў вельмі засохлы і чорны, але здавалася, што лепшых прысмакаў нам і не трэба: хлеба на нашым стале даўно ўжо, ад самых каляд, не было.

Успамінаюцца доўгі, бясконца доўгі летнія дні. Маці з цёмнага на полі, дне жыта, а мы, дзеці, чомг. Маці наварыла нам вялікі чыгун булён, трохі забяліла малаком. Гэта — на цэлы дзень. А маленкага Кольку я накарміла баранкам. Ён яшчэ аязнаміцца з перасоннай выставкай твораў беларускіх мастакоў...

Маці ж плакала, малілася, каб бог выратаваў яе дачкушу! І тут жа шыла ёй першую ў жыцці крамуцую суконку — «на смерць». А дзятчынка, як

толькі ёй рабілася лягчэй, прасілася: «Мамачка, не шчыдзі. Можна я лічэ ўстану, парадулюся...». Мала ўжо ўсё разуменьна. Тады гінулі дзесяці і сотні дзятчкі: урачох не было! Асабліва балялі жані восені, чамусьці ўвосень найбольш лютавала дзіцячая смерць.

Стаўшы падлеткам, хадзіла ў заробкі да пана. Жыў той пан у вёсцы Глыбаў за дванаццаць кіламетраў. Бацьку туды да ўсходу сонца, наб хтро не захадзіла, не наліся гарей за нас.

У нашаніцаў год мне купілі першыя чаравікі. Помню, абула іх і не верыла сама сабе, што гэта я хаджу па хаце, што гэта мае чаравікі стужаюць, нібы акая паненка ідзе. Наісла іх калі дзесяці гадоў, і толькі па святах. Калі ідзеш у царкву, усю дарогу нясеш у руках, а перад уваходам абудешся: босаму адтопчудь ногі.

Уцехай і радасцю ў нашай сям'і былі толькі лесні. Праўда, больш за ўсё спявалася ў іх пра гора, пра няшчасную жаночую долю. Бывала, як пачнем спяваць, як расстравожым сабе душы, то і наплачамся.

Мы чакалі, не маглі дакачацца бацьку яшчэ і таму, што ведалі, — кожны раз прынясе з сабою новую песню. Шмат тады мы пераспявалі і Украінскіх песень.

Але ніколі столькі і так не спявалася, як пры Савецкай уладзе. Нібы спалі з душы ўсе ановы...

Я не буду тут гаварыць аб тым, як заваўрала, забурляла культурнае жыццё ў нашай Азерчыцыне. Не буду гаварыць і пра тое, як стварыўся наш азерчычынскі хор. Аб яго гісторыі і мастацкай дзейнасці ўжо не раз пісалі, пачынаючы яшчэ з даваенных часоў. Я хачу толькі сказаць, што на маю долю выпала шчасце быць арганізатарам гэтай калектыву, што доўгі час даялося кіраваць ім. Я ішчалівая і таму, што на ўласныя вочы бачыла, як прыходзіць у маю краіну, да маіх аднаслычан вялікія перамены ў жыцці.

Зараз Азерчычына вялікая і культурная вёска. Над дабротнымі светлавоймі дамамі — радыё і тэлевізійныя антэны. У дамах электрычнае святло, самая сучасная мэбля, газ, пральныя машыны, у многіх ёсць мастацкія. Неак пра гэта і пісаць стала звыкліма. А як сам сялянін змяніўся! Не знойдзеш у нашым сям'і неадукаванага чалавек, шмат тут спецыялістаў з вышэйшай і сярэдняй адукацыяй, механізатароў.

Яшчэ ў стаў суднабудуцільнай верф, будаўніча-машынае ўпраўленне мелірацый, вучэбная гаспадарка Рэчыцкага зааветэхнікума, сельскагаспадарчае прафесіянальна-тэхнічнае вучылішча, сярэдняя школа і вачэрняя школа рабочай моладзі, бальніца, аптэка, шэсць магазінаў, дзве стаўкі, тры клубы з багатымі бібліятэкамі.

Дзяка і немагачыма нават пералічыць усё тэа змены ў роднай вёсцы, што адбылося на працягу аднаго чалавечага жыцця. І радасна адчуваць, што і ты сама працавала дзеля гэтых перамен калі мела сілу і здольнасць. За маю працу на ніве мастацтва я маю дзяржаўны ўзнагароды.

Як хочацца жыць! Каб вы ведалі, людзі, які хочацца жыць. З кожным днём жыццё робіцца ўсё больш цікавым і цудоўным.

І яшчэ хоць і знаць нашым юнакам і дзятчатам: не жыццё толькі самі для сабе, не кляццёце толькі пра сябе — не будзеце мець ічасця. Стараіхне прынесі ця мага больш карысцё, што ваша жыццё патрэба на людзям, тэа вы спазнаеце сапраўднае ічасце, тэа і адкрыеце для сабе сакрэт вечнай маладосці.

Тэа вы ведалі, людзі, які хочацца жыць. З кожным днём жыццё робіцца ўсё больш цікавым і цудоўным.

І яшчэ хоць і знаць нашым юнакам і дзятчатам: не жыццё толькі самі для сабе, не кляццёце толькі пра сябе — не будзеце мець ічасця. Стараіхне прынесі ця мага больш карысцё, што ваша жыццё патрэба на людзям, тэа вы спазнаеце сапраўднае ічасце, тэа і адкрыеце для сабе сакрэт вечнай маладосці.

САКРЭТ МАЛАДОСЦІ

Тацяна ЛАПАЦІНА,
заслужаны дзеяч мастацтваў БССР

Уцехай і радасцю ў нашай сям'і былі толькі лесні. Праўда, больш за ўсё спявалася ў іх пра гора, пра няшчасную жаночую долю. Бывала, як пачнем спяваць, як расстравожым сабе душы, то і наплачамся.

Мы чакалі, не маглі дакачацца бацьку яшчэ і таму, што ведалі, — кожны раз прынясе з сабою новую песню. Шмат тады мы пераспявалі і Украінскіх песень.

Але ніколі столькі і так не спявалася, як пры Савецкай уладзе. Нібы спалі з душы ўсе ановы...

Я не буду тут гаварыць аб тым, як заваўрала, забурляла культурнае жыццё ў нашай Азерчыцыне. Не буду гаварыць і пра тое, як стварыўся наш азерчычынскі хор. Аб яго гісторыі і мастацкай дзейнасці ўжо не раз пісалі, пачынаючы яшчэ з даваенных часоў. Я хачу толькі сказаць, што на маю долю выпала шчасце быць арганізатарам гэтай калектыву, што доўгі час даялося кіраваць ім. Я ішчалівая і таму, што на ўласныя вочы бачыла, як прыходзіць у маю краіну, да маіх аднаслычан вялікія перамены ў жыцці.

Зараз Азерчычына вялікая і культурная вёска. Над дабротнымі светлавоймі дамамі — радыё і тэлевізійныя антэны. У дамах электрычнае святло, самая сучасная мэбля, газ, пральныя машыны, у многіх ёсць мастацкія. Неак пра гэта і пісаць стала звыкліма. А як сам сялянін змяніўся! Не знойдзеш у нашым сям'і неадукаванага чалавек, шмат тут спецыялістаў з вышэйшай і сярэдняй адукацыяй, механізатароў.

Яшчэ ў стаў суднабудуцільнай верф, будаўніча-машынае ўпраўленне мелірацый, вучэбная гаспадарка Рэчыцкага зааветэхнікума, сельскагаспадарчае прафесіянальна-тэхнічнае вучылішча, сярэдняя школа і вачэрняя школа рабочай моладзі, бальніца, аптэка, шэсць магазінаў, дзве стаўкі, тры клубы з багатымі бібліятэкамі.

Дзяка і немагачыма нават пералічыць усё тэа змены ў роднай вёсцы, што адбылося на працягу аднаго чалавечага жыцця. І радасна адчуваць, што і ты сама працавала дзеля гэтых перамен калі мела сілу і здольнасць. За маю працу на ніве мастацтва я маю дзяржаўны ўзнагароды.

Як хочацца жыць! Каб вы ведалі, людзі, які хочацца жыць. З кожным днём жыццё робіцца ўсё больш цікавым і цудоўным.

І яшчэ хоць і знаць нашым юнакам і дзятчатам: не жыццё толькі самі для сабе, не кляццёце толькі пра сябе —

